

103828

ETNISK RENNELSE: Russerne misliker nasjonalitetsutviklingen i Estland. Og nå har de satt politisk makt bak sine protester.

Trøbbel i Estland

HD 5/7-93

KOMMENTAR
Arne O. Brundtland

Det estniske parlaments vedtatte statsborgerlov har provosert russiske protester. Et kjernepunkt i loven er at ikke-estere kun kan få statsborgerskap dersom de innen to år består en språkprøve i estnisk. Russerne, både i Estland og i hjemlandet, kaller dette en form for etnisk rennelse.

Om få dager blir det lokale folkeavstemninger i russisktalende deler i det østlige Estland. Det er organisert privat, men vil styrke protesten. Fakta blir formodentlig sterkere enn jus.

Moskva

Men mer urovekkende er den russiske reaksjonen. Moskva har satt ned tempoet i tilbaketrekkningen av de tidligere sovjetiske troppene fra etnisk territorium. Gassleveransene til Estland ble stanset, men er øyensynlig delvis gjenopptatt.

Det har ikke vært noen hemmelighet at russerne misliker nasjonalitetsutviklingen i Estland. Nå har de satt politisk makt bak sine protester. Makt er ikke-voldelig, men et spill med militære avdelinger som brikker, er omgitt av en illevarslende aura. Russland blir stadig mer nasjonalistisk.

Utsatt

Situasjonen har ført til at Estlands president Lennart Meri har lagt lovbeslutningen i lommen. Han utsetter å påføre det sin underskrift. Loven er klar, men ikke satt i kraft.

Rimeligvis må dette oppfattes som en smidig handling. Konflikten skal ikke settes på spissen, selv om det er tindrende klart at synspunkter og interesser er i konflikt.

Typisk

Konflikten er av typen: Den kalde krigen er over, historien er tilbake. Baltisk uavhengighet, har som annen nyvunnen uavhengighet, sine sterkt nasjonalistiske drag. Det er ikke vanskelig å forstå at balterne kjemper for sin nasjonale uavhengighet, og at de understreker sin identitet.

Sovjetsystemet, sovjetiske tropper og russisk befolkning ble påført de baltiske land med vold. Av cirka halvannen million innbyggere i Estland, er seks hundre tusen russere.

Nabolandet Latvia har hatt sterkere etnisk press. Der er bare halvparten av befolkningen på drøye to millioner etniske latviere. Men i Latvia har spørsmålet om kriterier for statsborgerskap tydeligvis vært mindre tilspisset.

Før den sovjetiske okkupasjonen og innlemningen av de baltiske statene i sovjetimperiet under innledningen til den andre verdenskrig, var de etniske motsetningene til å leve med. Det sier man i alle fall i dag. Det man ikke kan leve med, er konsekvensene av militær vold og undertrykkelse. Det gjelder ikke minst så lenge den fortsatt sitter fast i minnet.

Ikke lek

Under et studiebesøk i Tallin i forfjor traff jeg en borgerlig politiker. Han fortalte om sin egen familie på en måte som jeg sent glemmer. Hans far var blitt sendt i to omganger til langvarige slavearbeid i Sibir. Det var et under at han kom levende tilbake andre gang.

Hans siste ord på dødsleiet var følgende råd til sønn: Ikke lek med kommunistene! Underforstått, de er aldri til å stole på og de tar alltid siste stikk, om de får anledning til det.

Nå var ikke alle russere personlig sett, kommunistiske imperialister, og for tiden har også russerne kastet sovjetsystemet mer eller mindre på skraphaugen. Men det er lett å forstå at folkets

vrede retter seg mot det som i realiteten var det tidligere herrefolket.

Prinsipp

Det er et klart internasjonalt prinsipp at ingen stat har rett til å holde militære styrker på et annet lands territorium mot landets uttrykte protest. De tidligere sovjetstyrkene har ingen ting i Baltikum å gjøre. De skal ut. Dersom nølengen med å trekke dem også innebærer at de kan bli brukt, står vi i en meget vanskelig situasjon. Nordisk og vestlig sympati vil naturligvis komme esterne til gode. Men det skal mye til før Vesten gjør Estland til en anstøtsstein i forhold til Russland.

Det er også et klart internasjonalt prinsipp som heter folkenes rett til selvbestemmelse. Men det er lettere å hevde abstrakt enn praktisk, i stater med ulike etniske grupper.

Ikke-vold

I praksis går det mot internasjonalt kaos om alle stater vil gjøre seg etnisk rene. I alle fall blir det umulig dersom etnisk rennelse skjer voldelig, eller søkes hindres militært.

Europa er et lappeteppes av etniske grupper. De må kunne leve i fred. Også dette er det lettere å uttale, enn å praktisere. For lilleput Estland vil krig med nabostormakten bli tragedie.

Konfliktene i Ex-Jugoslavia, Kaukasus og Sentral-Asia dreier seg om prinsipper som er viktige nok, men de ligger geografisk på avstand og det er vanskelig å intervensere selv om man vil.

Når de samme prinsippene settes på spissen i Estland, er de automatisk en del av vårt umiddelbare utenrikspolitiske nærmiljø. Derfor uroer situasjonen i Estland mer på tross av at den ikke er så tilspisset. Men ingen bør ha illusjoner. Også her er det vanskelig å intervensere.